

RAZMIŠLJANJA O PASTORALNOM DJELOVANJU CRKVE U HRVATA U NOVIM DRUŠTVENIM PRILIKAMA*

Josip Balaban

UVOD

Još je početkom 80-tih godina Karl Rahner izrazio uvjerenje da mora postojati "sveobuhvatno, aktivno pastoralno-strategijsko planiranje opće Crkve". Istodobno, nužno je stanovito, okvirno pastoralno-strategijsko planiranje svake mjesne Crkve, koje, uvažavajući svoje mjesne osobitosti, uvažava i globalno planiranje na razini opće Crkve. Pastoralni plan i program, te nova evangelizacija konstitutivni su dijelovi tog pastoralnoga planiranja i djelovanja svake krajevne Crkve. Razmišljajući o pastoralnom djelovanju Crkve u Hrvata nužno je uzeti za polazište, uz ostale ishodišne točke, i nove društvene prilike u Hrvatskoj, koje na svoj način otvaraju novo mjesto, ali i omogućuju novu ulogu Crkve u društvu. Novo demokratsko društvo, koje se još uvijek rađa, očekuje od Crkve da ona dâ svoj specifičan udio u rastu i razvoju duhovno-tjelesnog integriteta čovjeka, kao i u razvoju duhovno-kulturnog uzdignuća društva u cjelini. Ta očekivanja društva su sukladna s temeljnim poslanjem Crkve: približiti Boga čovjeku, čovjeka Bogu, čovjeka čovjeku i činiti čovjeka sretnim već u odrednicama ovozemnosti. Jednom riječju: ostvarivati čovjekovo spasenje po Isusu Kristu unutar njegove Crkve. Uz sva ta očekivanja sa strane društva, Crkva mora sačuvati i aktivno prakticirati i svoju kritičko-proročku svijest i ulogu unutar društva i čovječanstva.

U glavama mnogih pastoralnih djelatnika osjeća se u posljednje dvije godine određena nelagoda, nesnalazjenje, napetost i stanoviti oblik nezrečenog protesta i bunta. Sve se to može opisati rečenicom: Bilo nam je jednostavnije i lakše prije ovih demokratskih promjena, naše pastoralne obveze sada su gotovo udvostručene.

1. NUŽNO PREVLAĐAVANJE "GETOIZACIJE CRKVE"

Upotrebljavam malo neuobičajen pojam "getoizacija" za odnos prema Crkvi u bivšem komunističkom društvu. Puno toga morat će Crkva u cjelini, a posebno njezini zaredeni pastoralni djelatnici, prevladati i nadvladati u svojoj teološkoj svijesti i pastoranoj praksi. Ako je u komunističkom političkom sustavu Crkva bila pod kontrolom partije na vlasti, sada je Crkva pod povećalom javnosti. Javnost, medijska ili društvena u cjelini, bila ona dobronamjerna ili čak zlonamjerna, ima pravo Crkvu gledati kritičkim okom. Međutim, i Crkva ima pravo i dužnost, polazeći od evanđeoskih perspektiva, gledati tu javnost kritičko-proročkim okom. Crkva se u Hrvatskoj najprije mora suočiti s problemom prevladavanja "getoizacije Crkve", koja je složenija i dublja, nego što sama metafora "getoizacija" izriče. Višedesetljetna "getoizacija Crkve" očitovala se u tome da je kato-

* Ovo izlaganje održano je 6. listopada 1992. godine na jesenjskom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu.

lička Crkva bila potisnuta, ili osuđena, na rub društvenih događanja i stjerana samo u svoje crkvene prostore. Upravo se stoga u svom pastoralnom djelovanju najviše i jedino posvetila promicanju i ostvarenju eklesijalne dimenzije vjere, prakticirane na privatnoj, obiteljskoj i župnoj razini. Tako je Crkva sa svoje strane, i nesvjesno, doprinosila svojevrsnoj višedesetljetnoj "getoizaciji sebe same" na ovim našim prostorima. Stvaranjem novog društva i društvenog poretka što je započelo s demokratskim izborima godine 1990. doknuti su svi vanjski i državni okviri "getoizacije Crkve", koji su bili podupirani smišljenom i planiranom ateizacijom svakog pojedinca i cjelokupnog tadašnjeg jugoslavenskog društva. Samim izborima i iniciranim društvenim promjenama nisu, nažalost, nestali i sišli s povijesne pozornice protagonisti ateizacije nekoć socijalističke, a sada posuvremenjene "getoizacije" Crkve. Unutar raznih državnih i školskih ustanova još uvijek postoje i djeluju osobe koje ne priznaju Crkvi i vjeri društveno relevantnu ulogu, koja je nužna i u ovom hrvatskom društvu, pod pretpostavkom da vjerske ustanove ne padaju u napast ideologizacije i politizacije. Uz još uvijek prisutne aktivne protagoniste ateizacije i "getoizacije Crkve", nužno je imati pred očima i sve postojeće posljedice, kako ateizacije tako i "getoizacije Crkve", koje su vidljive kod našeg suvremenika. Upravo su te posljedice trajnijeg karaktera i ostavljaju dublje tragove nego što crkvena javnost misli. One su vidljive na poslijeratnim generacijama odgojenim u ateizmu i vjerskom indiferentizmu, te u prisutnom kršćanstvu kod mnogih članova Crkve, čije kršćanstvo isključivo polazi od nacionalnih i tradicionalnih osjećaja.

Prevladavanje "getoizacije Crkve" mora se događati unutarcrkveno, ali istodobno i na razini društva. Ako samo kršćani zajedno sa svojim predvoditeljima u vjeri budu tromo i neodlučno izlazili iz višedesetljetne "getoizacije Crkve" u Hrvatskoj, onda će nestajanje iste "getoizacije" i na razini društva biti usporeno, a Crkvi će puno toga biti osporavano, ne kao prije, nego sada možda i politički lukavije.

U novim društvenim prilikama Crkva osjeća dvije temeljne teškoće. Prva se očituje u tome što Crkva dovoljno ne poznaje svoje adresate, prije svega društvenu javnost, zatim pojedince i grupe, kojima se želi obraćati svojom evanđeoskom porukom. Druga je temeljna teškoća Crkve u Hrvatskoj u tome što ona nije dostatno osposobljena da odmah i u optimalnoj mjeri odgovori na sve izazove društva koje prelazi iz komunističko-socijalističkog načina razmišljanja i djelovanja u poredak demokratskog ponašanja. Nije čudo da je Crkva zatečena i da pokazuje znakove početnog nesnalaženja u nastajućoj demokraciji. Ona se suočava s novim mogućnostima pastoralnog djelovanja "ad intra" i "ad extra". Prvi i temeljni cilj Kristove Crkve je da razgllašava, tumači i uprisutnjuje Radosnu vijest svakom čovjeku dobre volje, neovisno u kojem se on svjetonazorskom kontekstu nalazio. U svom naviještanju i pastoralnom djelovanju Crkva ne može i ne smije nastupiti religiozno sektaški i prozelitski, već na način nenametljive, i atraktivno izazovne ponude, pred kojom se u svojoj slobodi odlučuje svako oslovljeno srce. Pri tome Crkva u cjelini, a posebno po svojim pojedinim službenicima i kršćanima, ne nastupa prvenstveno i jedino snagom teoloških argumenata i teorijskom jasnoćom spoznajnih dimenzija crkvenosti, nego snagom i uvjerljivošću življene, iskustvom potvrđene, empirički prepoznatljive i lako uočljive vjere. Drugi temeljni cilj

Kristove Crkve sastoji se u tome da ona uvijek mora zastupati samo i jedino Isusovu stvar (Isusovu viziju čovjeka, Isusov odnos čovjeka prema Bogu i Isusovu viziju i ostvarenje komunikacije čovjeka sa čovjekom), a ne neku opće religioznu, tj. povijesno duboko uvjetovanu stvar. Iz toga proizlazi da se Crkva ne može prilagoditi povijesnom trenutku, ako je prilagodavanje ili posadašnjenje u suprotnosti s isusovskim odnosno evanđeoskim perspektivama i odrednicama. Oba spomenuta temeljna cilja Kristove Crkve traže od nje u novim društvenim prilikama, još veću opreznost, pokretljivost i tolerantnost nego u doba njezine "višedestljetne getoizacije." Čak i u ratnom, a isto tako i u poratnom razdoblju, Crkva u cjelini – od običnog vjernika do najvišeg hijerarhijskog službenika – mora ostati vjerna tim temeljnim ciljevima. Kao što je jasno ukazivala na moralnu opravdanost obrambenog rata, tako sada mora stvarati i promicati ideju tolerancije i dijaloga unutar društva. Iz evanđeoske perspektive njezina je zadaća ukazivati na povijest praštanja i zaborava.

Govoreći o novim mogućnostima pastoralnoga djelovanja Crkve "ad intra", mislim na sve pastoralne djelatnosti, koje Crkva može aktivirati unutar svojih već postojećih struktura i u odnosu na svoje članove. Dosadašnje pastoralno djelovanje Crkve bilo je ograničeno samo na crkveni prostor i na crkveni tisak, unutar "crkvenog praga". Dobivanjem prava javnosti Crkva može međusobno komunicirati putem sredstava javnog priopćavanja. Komuniciranje poprima sada različite oblike i modele naviještanja do dijaloga i kritičkog "feed-backa". Ta vrsta komuniciranja u javnosti ima s jedne strane evagelizatorsku i odgojno-obrazovnu funkciju za same članove Crkve. S druge strane ona može pozitivno zainteresirati i osobe izvan Crkve. Pristup sredstvima javnog priopćavanja omogućuje Crkvi da komunicira i sa svim kategorijama distanciranih kršćana, koji nisu uvijek bili u djelokrugu njezinog pastoralnoga djelovanja, premda su kontinuirano ostajali objektom njezina zanimanja. U pogledu animiranja i organiziranja pojedinih crkvenih događaja, Crkva ima potpunu slobodu ostvarenja svojih planiranih projekata. Katolička Crkva može i smije organizirati tribine i vjeronaučne susrete na razini teoloških učilišta i drugih odgojno-obrazovnih ustanova. Može organizirati liturgijsko-molitvene skupove u javnim prostorima, premda je primarna zadaća tih prostora društveno kulturne, obrazovne, rekreacijske ili turističke prirode.

Polazeći od svog temeljnog cilja razglašavanja, tumačenja i uprisutnjenja Radosne vijesti svakome stvorenju (Mt 28,19), Crkva se u svom pastoralnome djelovanju "ad extra", unutar postojećih društvenih prilika, odlučuje za evangelizaciju javnosti. To je u skladu s željom sveopće Crkve da se u svaku ljudsku sredinu unese Radosna vijest kako bi se ostvarila unutrašnja promjena čovjeka i čovječanstva. (*Evangelii nuntiandi*, t. 18). Ovdje nije u prvom planu pridobivanje novih članova Crkve (povećanje zajednice kršćana), nego je prvotno spasenje čovjeka, zatim humanizacija međuljudskih odnosa. Time se pristupa i razrješavanju rascjepa između Evandjelja i kulture kao postojeće drame našega vremena. Prevladavanje te drame jedino je moguće ukoliko se poduzme plodno evangeliziranje kulture, odnosno kultura. (*Evangelii nuntiandi*, t. 20). Evangelizacija javnosti u novim društvenim prilikama postaje ne samo jednom od primarnih zadaća Kristove Crkve na ovim našim prostorima, nego ujedno imperativom trenutka. Pod evangelizacijom javnosti ne mislim samo na upoz-

navanje s Radosnom vijesti kao takvom, nego na atraktivnu, a ujedno izazovnu ponudu isusovske i evandeoske orijentacije života svakome čovjeku dobre volje.

Zaključno možemo reći da se prevladavanje "getoizacije Crkve" u Hrvatskoj ne smije ograničiti samo na njezino simboličko i djelomično prevladavanje. Primjerice, veoma je ilustrativno kako je dosada Crkva prilično prisutna u javnosti – u medijima javnog priopćavanja – najviše manifestativno svojim crkvenim slavljinama i susretima biskupa i političara. Međutim, što je sa sustavnim iznošenjem evagelizacijskog sadržaja i poklada, koji bi pozitivno provocirao, ali rijetko koga kontraproduktivno (da se zatvara Radosnoj vijesti) "nervirao"? U ovom kontekstu bitno je podsjetiti da je II. Vatikanski sabor ponovno aktualizirao isusovsku sliku Crkve, tj. Crkve, koja se otvara svijetu i njemu služi. Pored sve njegove moguće grešnosti Crkva pozitivno tumači svijet i ne zatvara se u svoj "crkveni geto".

2. REFORMIRANJE TRADICIONALNIH MODELA I STVARANJE NOVIH MODELA PASTORALNOGA DJELOVANJA

Ne može se tvrditi da je pastoralno djelovanje katoličke Crkve u Hrvata, koje je bilo u praksi prije društvenih promjena u Hrvatskoj, jednostavno prevladano. Jednako tako bilo bi neispravno tvrditi da u novim društvenim prilikama nije potrebno pronalaziti nove modele pastoralnoga djelovanja i koristiti nove mogućnosti i nove medije komuniciranja sa čovjekom, svijetom i s javnošću. Ako bi se jedno i drugo tvrdilo, onda bi prva tvrdnja ukazivala na povijesnu nesposobnost Crkve da u pojedinim povijesnim uvjetovanostima i nepogodnostima nije sposobna razviti pastoralne aktivnosti, koje nadilaze sam povijesni trenutak u kojemu nastaju. Međutim, Crkva upravo u pojedinim za nju nepovoljnim okolnostima razvija određene modele pastoralnoga djelovanja od trajnog karaktera. Isto tako druga bi tvrdnja sugerirala uvjerenje prema kojem se Crkva ne mora otvarati svijetu i osluškiivati poticaje Duha, koji je potiče na nove putove evageliziranja, jer želi biti vjerna svome Utemeljitelju do svršetka povijesti. U svezi s rečenim nameće se jedan pastoralni put u budućnost za koji je karakteristično reformiranje tradicionalnih modela i stvaranje novih modela pastoralnoga djelovanja Crkve.

2.1. *Reformiranje tradicionalnih modela pastoralnoga djelovanja Crkve*

U drugoj polovici ovoga stoljeća Crkva u Hrvata razvila je neke modele pastoralnoga djelovanja, koji su pokazali određene pastoralne rezultate u našoj domovinskoj Crkvi i apsorbirali čitavu dušobrižničku aktivnost naših dušobrižnika. To su: pastoral djece, pastoral mladeži, pastoral obitelji i svetkovanje nedjelje.

a) Pastoral djece

Od tradicionalnih modela pastoralnoga djelovanja u našoj hrvatskoj Crkvi pastoralni djelatnici postizali su u pastoralu djece najveće rezultate.

Tomu su pastoralu posvećivali najviše pažnje. I preko njega su dohvaćali i ostale kategorije vjernika, osobito roditelje. Ali su u toj vrsti pastorala kompenzirali ostale svoje pastoralne propuste i manjkavu zauzetost na drugim područjima. Uvođenje vjeronauka u škole novi je izazov, ali i nova obveza da se na razini župe još više usavrše tradicionalni modeli, a na razini škole da se stvaraju novi modeli pastorala djece osnovnoškolskog uzrasta.

b) Pastoral mladeži

Na ovom području uočavamo paradoks. Do krizme uspijevamo komunicirati s najvećim dijelom djece, a poslije primanja tog sakramenta dolazi do brzog opadanja polaznika vjeronauka i sudjelovatelja u nedjeljnom euharistijskom slavlju. Čak i najaktivniji i najsposobniji dušobrižnici nisu uspjeli zadržati pokrizmanike ni na misi, ni na vjeronauku. Radi se, dakle, o jednom fenomenu i problemu, koji nije specifično religioznog karaktera, nego je uopće društveni fenomen. No, imamo previše župa u kojima se uopće nije radilo s mladima iznad 15. godine. U ovoj vrsti pastorala, čini mi se, radi se o dvostrukom problemu. S jedne strane teškoća se nalazi u samim mladima, koji se iz raznoraznih individualnih, društvenih, ali i drugih razloga distanciraju od svoje župne zajednice. Problem je međutim i u mnogim dušobrižnicima kojima je rad i druženje s mladima jedna od najtežih pastoralnih djelatnosti. Ta spoznaja nije ohrabrujuća za budućnost Crkve. Slično kao i kod pastorala djece ovdje je nužno pojačati rad s mladima na razini župne zajednice, a istodobno tražiti nove modele na razini škole, na međužupnoj i na gradskoj razini. Rijetko je tko u svijetu razvio katehizaciju studenata kao naša Crkva u 70-tim i 80-tim godinama. U budućnosti ne bi trebalo napustiti tu katehizaciju na razini župne zajednice. Istodobno bi trebalo razvijati katehizaciju na razini grada i studentskih domova.

c) Pastoral obitelji

Taj pastoral je prisutan u našim (nad)biskupijama i to na različitim stupnjevima razvijenosti. U prosjeku je više razvijen u gradskim nego na seoskim župama. Za nj su prema Apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* bitna tri čimbenika: predbračni pastoral, pastoral ženidbenih slavija i posliježenidbeni pastoral. U posljedna dva desetljeća pastoralni djelatnici posvećuju sve više pažnje predbračnom pastoralu. Na tome području je veoma neujednačena pastoralna praksa i unutar jedne biskupije, ali i među biskupijama. U većini župa uopće nije razvijen posliježenidbeni pastoral. Iz statistika je poznato da se preko polovice rastave brakova događa u prvih deset godina braka, a više od 30% u prve četiri godine braka. Ovo ujedno pokazuje da se naša Crkva često puta zanima za roditelje, a za bračne drugove tek posredno preko djece. Ovdje je nužno stvarati nove modele rada s bračnim drugovima i s roditeljima.

d) Svetkovanje nedjelje

U Hrvatskoj je svetkovanje nedjelje u svojevrstnoj krizi već više desetljeća. Pretvaranje Dana Gospodnjega u radni dan događa se sve više i na selu. Ipak nedjelja ostaje jedini dan u tjednu kada dušobrižnik dolazi u komunikaciju s najviše vjernika svoje župne zajednice. Nedjeljom dolaze

u Crkvu i kršćani najrazličitijeg uzrasta, pa i različitog stupnja crkvenosti, koji tijekom tjedna nisu u kontaktu s pastoralnim djelatnicima. Uz okupljanje na progrebu nedjeljna slavlja predstavljaju najrazličitije adresate za propovjednika. Upravo iz tog razloga nedjeljom se mogu ponuditi neki sadržaji bilo u sklopu bilo izvan euharistijskog slavlja, koji dopiru do najvećeg dijela župljana. Također je moguće organizirati susrete za pojedine kategorije vjernika, koji bi se teže okupili tijekom tjedna.

2.2. Stvaranje novih modela pastoralnoga djelovanja

Novе društvene prilike dovode do intenzivnijih i novih pastoralnih aktivnosti Crkve kako "ad intra" tako i "ad extra". Te aktivnosti traže ujedno stvaranje novih modela pastoralnoga rada na različitim područjima. Tako možemo govoriti o pastoralu starijih osoba i staraca u staračkim domovima, pastoralu vojnika, pastoralu vjeroučitelja i kateheta, o uspostavi katekumenata.

a) Pastoral starijih osoba i staraca u staračkim domovima

Već duže vrijeme se u katoličkoj Crkvi došlo do spoznaje da je pored pasterala djece i mladeži izuzetno važno provoditi katehizaciju odraslih i da je nužno više brige posvetiti starijim osobama. Model pasterala starijih osoba i staraca tradicionalno je bio kod nas prisutan posljednjih desetljeća. No, on je bio shvaćan odviše sakramentalno u vidu posjećivanja bolesnih i starijih osoba tijekom prvih petaka i subota u mjesecu. Međutim, ta vrsta pasterala može razviti i druge djelatnosti jedanput mjesечно ili jedanput tjedno kako na župnoj razini tako i na razini staračkih domova. Sada je dušobrižniku slobodan pristup i u staračke domove. To s jedne strane povećava njegove obaveze, ali mu s druge strane omogućuje da sa svojim pastoralnim suradnicima pruža starijim osobama razne sadržaje, koji u korjenu imaju evangelizacijsku dimenziju, premda na prvi pogled ne moraju izgledati religioznima.

b) Pastoral vojnika i zatvorenika

U vrijeme komunističkog ustrojstva naše Republike često smo pred svjetskom javnošću spominjali da crkvenim službenicima nije omogućen pristup u vojarnе i zatvore. Dolaskom demokracije Crkva je izazvana i pozvana da svoje dušobrižništvo usredotoči i na osobe, koje se po svom pozivu ili po svom privremenom boravljenju nalaze u specifičnim okolnostima ili službama. Za tu vrstu pastoralnog djelovanja uvijek je nužno poštivati jedan uvjet, naime, da se traži za to prikladna karizma. To znači da se karizma pojedinog dušobrižnika ratificira dekretom, a ne obratno, da se netko na temelju dekreta smatra prikladnim za vojnog kapelana ili za dušobrižnika u zatvoru.

c) Pastoral vjeroučitelja i kateheta

Ulaskom vjeronauka u školu, školovanjem i formiranjem vjeroučitelja i kateheta u hrvatskoj Crkvi se stvara posebna kategorija pastoralnih suradnika koje dosada nismo imali. Najveći dio tih osoba bit će u budućnosti vjernici laici i vjernice laikinje, koji podliježu dvostrukom autoritetu: crkvenom i državnom. Pored svog temeljnog kršćanskog poslanja, koje

proizlazi iz biti kršćanin, te osobe dobivaju poslanje "missio canonica" odnosno "mandat" od svoga mjesnog biskupa da djeluju u evagelizatorsko-katehetskoj zadaći Crkve. To je nova skupina pastoralnih djelatnika u Crkvi. Zato je pastoral tih osoba kako za vrijeme njihove odgojno-obrazovne formacije tako i tijekom njihovog kasnijeg pastoralnoga djelovanja hitno potreban. U ovom novom modelu pastorala isprepliću se mnogi međuovisni čimbenici od čimbenika laika, preko čimbenika odgoja i obrazovanja svećenika i svećeničkih pripravnika sve do odgoja pastoralnih djelatnika uopće. Dobro bi bilo da se svaki tjedan ili svaka dva tjedna održi sastanak župnika s njegovim vjeroučiteljima.

d) Uspostava katekumenata

Višestruki razlozi govore u prilog hitne uspostave katekumenata u našim (nad)biskupijama. Dva razloga ipak prevladavaju. Prvi je u više-desetljetnoj "getoizaciji Crkve" i kontinuiranoj ateizaciji mladih naraštaja. Drugi se nalazi u novim demokratskim prilikama, koje omogućuju da se svatko tko želi upoznati s evanđeoskom porukom, s osobom Isusa Krista i sa njegovom Crkvom kao povijesnom zajednicom spasenja. Samo u posljednje tri godine stotine mladih osoba zatražilo je da primi sakrament krštenja. Iako naša Crkva ima određeno iskustvo u pripremi odraslih na krštenje, ipak su mnogi dušobrižnici iznenađeni velikim brojem i zatečeni pojavom traženja krštenja od strane osoba različitog uzrasta. Na ovaj izazov najbolje će se odgovoriti ako se koordinirano povede zajednička briga o uspostavi katekumenata na razini Hrvatske biskupske konferencije. U većim gradovima nužno je uspostaviti katekumenat na razini župa, a u manjim ili malim gradićima barem na razini grada.¹ Uz ovo čini mi se da su nužne još dvije pretpostavke za dobro funkcioniranje katekumenata. Na razini biskupije biskup treba imati uvid u katekumenat i njegovo ostvarenje. Katekumenat valja provoditi po jednakom ili barem sličnom programu na svim razinama. Ne bi bilo dobro da Crkva u Hrvatskoj već institucijom katekumenata stvara površne, konformne i u biti distancirane kršćane. Trenutno postoji u našoj Crkvi opasnost od površnog korištenja katekumenata.

3. NEKA OTVORENA PITANJA

Nove društvene prilike u Hrvatskoj omogućuju da se u katoličkoj Crkvi kod nas kritički postavljaju i temeljito premissljaju neka pastoralno-teološki za Crkvu relevantna pitanja, koja se odnose na poslanje te iste Crkve u hrvatskom narodu i u društvu u cjelini. To su: pitanje laikata, pitanje odgoja i obrazovanja svećenika, pitanje karizmi pojedinih redova, evagelizacije javnosti i pitanje pastoralnoga plana i programa (nad)biskupije.

a) Mjesto vjernika laika u hrvatskoj Crkvi i u hrvatskom društvu

Nužno je ponovno pristupiti premissljanju i rješavanju pitanja laika u hrvatskoj Crkvi i u hrvatskom društvu i to iz dva razloga. Prvi razlog pro-

¹ O problematiki katekumenata vidi Josip Baloban, *Katekumenat u okolnostima dekristijanizirajućeg društva*, u *Kateheza* 9 (1987), br. 3, str. 5-19.

izlazi iz ekleziologije II. Vatikanskog sabora po kojoj u Crkvi Kristovoj postoji jednakost dostojanstva, jedinstvo poslanja i različitost službi ili temeljna jednakost i dodatna različitost. To saborsko ekleziološko polazište zahtijeva promjenu mentaliteta u glavama svih krštenika u našoj Crkvi. Drugi razlog hitnog rješavanja laičkog pitanja temelji se u realnim opasnostima, koje mogu proizaći iz laičkog udruživanja kod nas. Apostolska pobudnica *Christifideles laici* govori o pravu laika na udruživanje. Međutim, donosi i "kriterije crkvenosti" tih laičkih društava. Realne opasnosti koje mogu nastati kao popratne pojave jesu da pojedina laička udruženja budu, primjerice politički instrumentalizirana, što bi bilo štetno po Crkvu i za naš laikat. Druga realna opasnost mogla bi biti u međusobnim trzavicama između pojedinih laičkih udruženja. Stoga se laičkom pitanju općenito, a laičkim udruženjima napose, mora pristupiti predano i ozbiljno. Predstojeći Zbor hrvatskih vjernika laika u Zagrebu mogao bi biti u tome početak. Dakako, u sklop laičkoga pitanja ulaze i laici vjeroučitelji.

b) Odgoj i obrazovanje svećenika

Odgoj i obrazovanje svećenika danas je jedno od najakutnijih pitanja u hrvatskoj Crkvi. Nove društvene promjene samo ga još više potenciraju. Novi, budući lik svećenika i dušobrižnika općenito je nezamisliv bez sposobnosti suradnje, dijaloga, bez određenog demokratskog ophođenja i komunikacijskih sposobnosti sa svim grupama vjernika. Nezamisliv je dakako, bez autentičnog evandeoskog svjedočenja, iskustvenog autoriteta i radikalne ljudskosti. Svećenik je službenik Crkve, ali ne kao onaj koji obavlja svoju službu bezprijekorno rutinski, već uvjerljivo i kršćanski provokativno da drugoga ne ostavlja ravnodušnim. Iako su današnji bogoslovi djeca svoga vremena, ipak bi se, čini mi se, štošta moglo promijeniti u njihovom odgoju i obrazovanju.

c) Pitanje karizmi pojedini redova

Iz povijesti Crkve poznato je da su svi redovi nastajali na osnovu određene karizme. Poznato je i to da su se kako muški tako i ženski redovi kod nas, posebno u drugoj polovici ovoga stoljeća, prilagođavali povijesnim okolnostima i nedaćama, te su u svom poslanju vršili pastoralne djelatnosti koje nisu usko povezane s njihovom temeljnom karizmom. Gotovo svi su, posebno ženski redovi, minimalno ostvarivali svoju temeljnu karizmu, a daleko više su se angažirali u službi župnog pastora i katehizacije. Na to ih je na stanovit način, kao i domovinsku Crkvu u cjelini, prisilila višedestljetna "getoizacija Crkve". U novim demokratskim uvjetima mnogi redovi vide ponovnu priliku da zažive svoju temeljnu karizmu. To će zacijelo dovesti do prestrukturiranja na razini župnih zajednica i do većeg udjela vjernika laika u župnom pastoralu.

d) Evangelizacija javnosti

Ako se u svaku ljudsku sredinu želi unijeti Radosna vijest, onda je evangelizacija javnosti onaj model koji nastoji ostvariti tu temeljnu želju Crkve. Na evangelizaciju javnosti su pozvani svi članovi Crkve, kako biskupi i svećenici tako i vjernici laici. Jedan od značajnih medija u ostvarivanju toga vida evangelizacije jesu svakako javni nastupi kršćanina u sredstvima javnog priopćavanja. Najveći dio vjernika svih profila i službi

nema u tome iskustva. Stoga kao kršćani i kao Crkva imamo puno za naučiti. Javnost se evangelizira i pisanom riječju, bilo s izrazito teološkim tekstovima bilo s tekstovima u kojima se provlači perspektiva Evandjelja. Evangelizacija javnosti se događa i u trenucima kada se Crkva preko nekog svog tijela ili kršćanin pojedinačno uključuje u raspravu o raznim društvenim pitanjima, imajući pri tome evangeosko rješavanje problema. Ovdje vrijedi zlatno pravilo: Tko nastupa u javnosti nepripremljen i površno, taj šteti evangelizaciji javnosti. Osim toga, u raznim javnim nastupima postoji i trajna opasnost od moguće manipulacije sa strane organizatora, urednika ili voditelja. Stoga svi ti nastupi zahtijevaju od strane kršćana određenu razboritost. Valja najzad znati da se javnosti ne obraća samo katolička Crkva, nego i druge vjeroispovijesti i mnoge sekte.

e) Stvaranje pastoralnoga plana i programa

Iz cijelog dosadašnjeg razmišljanja očividno je da Kristova Crkva mora imati zajednička temeljna gledišta na području cjelokupnog svoga pastoralnoga djelovanja. Bilo bi pastoralno neučinkovito, ako ne i štetno, ako bismo primjerice u pitanju laika u Crkvi i u pastoralu braka i obitelji imali više koncepcija, koje ne samo da su međusobno različite, nego se čak velikim dijelom i isključuju. Oblikovanju zajedničkih temeljnih pastoralnih gledišta na svoj način doprinose i postojeći pastoralni plan i program, koji se ostvaruje kako na razini (nad)biskupije tako i na razini Biskupske konferencije. Oni su od velike koristi biskupu u vođenju (nad)biskupije, a posebo su od izuzetne pomoći pastoralnim djelatnicima, koji nastoje ostvariti planirano na razini svojih župnih ili drugih međužupnih struktura.

4. ZAKLJUČAK

Novе društvene prilike u hrvatskoj omogućuju katoličkoj Crkvi intenziviranje svekolike pastoralne djelatnosti unutar svojih struktura i prostora "ad intra", ali joj istodobno dopuštaju i omogućuju – što nije bio slučaj u vrijeme višedesetljetne "getoizacije Crkve" – da Crkva iskorači preko crkvenog praga i krene u svoj navjestiteljski pohod "ad extra". Njezini su adresati svi ljudi dobre volje, bez obzira gdje oni živjeli i što radili i kakav život za sobom dosada imali. Ona navješta vjeru kao oslobađajući potencijal svakome pojedincu, koji se odvaži zainteresirati za sudbinu i upustiti u život Isusa iz Nazareta.

Da bi Crkva u Hrvata odgovorila izazovima i potrebama nove evangelizacije kao i re-evangelizacije već krštenih, ona se ne smije preko noći odreći tradicionalnih modela svoga pastoralnoga djelovanja, nego ih mora štoviše reformirati. Istovremeno Crkva mora stvarati nove modele pastoralnoga djelovanja kojima će proširiti i intenzivirati svoj navjestiteljski, euharistijski i služiteljski vid. U tim novim društvenim prilikama Crkva vidi svoje mogućnosti, ali je istodobno svjesna i opasnosti koje sa sobom nosi demokratsko društvo.